

(Folytatás az 5. oldalról.)

tam. Az embernek elemi joga, hogy kiabáljon, ha rátaposnak. A biztos kudarc tudatában is kiabáljon. Semmi másért, csak az önérzete védelmében. Hogy ne mondassák rá, szétnyomták, mint egy bogarat. A vállát rángatta. Minek ugrálni? Ezt az ügyet ügyis elintézték már.

— Hát nem érted? Itt erről az ügyről van szó, nem arról, hogy újra főnök legyél. Itt rólad van szó. Arról, hogy az ember mégse olyan, mint a hangya. Hordja a morzsát ész nélkül, aztán jön valaki és ráteszi a cipője orrát és vége. Az ember legalább ricsajt csinál. Kérdez, indokol, lármázik, szóval, és észrevételi a létezését. Nem érted?

Nem értette. Ingatta a fejét, részeg mosolygás lógott a száján és nem értette. Én pedig tudtam, hogy ezt kell megírni. Hogyan történik az ember kerék alatt, pocolyában, cipők talpára ragadva, amíg tiltakozni se képes. Amíg eljut a száján lógó üres mosolygásig és nem akar semmit. Lehet, hogy soha többet nem akar már semmit.

Hova lett, a szép nagy nekifevülés története? Az ember, aki vállalt egy ügyet és végigviszi. Vannak ilyen emberek, biztosan vannak. Csak hogy olyan sokat kell utánuk gyalogolni. Ebbe meg itt... belebotlottam.

Hát mit tegyek, ha a szépet úgy kellene kitalálni, a többi meg, a ronda, a torz, a fájdalmas mindig itt van a kezem ügyében.

— De azért valami szépet készülök írni évek óta. Talán holnap mégis csak hozzákezek.
FENÁKEL JUDIT

Botár Attila

Nagyapa

és az hogy volt és az hogy nincs és az hogy megsüllyedt sírja

nyerges vonal derékba tört kutyáit ránk uszítja

megett a kertjét az ősz ablaka jéggel beírva

és az hogy volt és az hogy nincs és az hogy megsüllyedt sírja

nem számít horpadt mellkasát egy gyökér virágba borítja.

Vass Levente

Kérdés

mi az ami elválaszt a titkok lecsúszó üvegeitől

szemed szomorú tükrében esőcsepp gyűrűzik

a vágy lóhozforrt száguldás néma kőmezőkbe: porcelánzilánkok havazása forró csontokban.

Banos János

Ne védjen

A szélben libegő galambok — társaim a bóbítás

[Virradatban — dűcöt álmodtatnak velem eresznői életem csöndjeibe

Boros bagós pálinkás hangomat köszörszülne már a jólét... Ne védjen törvény énekelni istent hatalmat emlékművet.

Garai Gábor:

Példa

Tövestül dől ki az öreg fa,
csak néhány hajszálgyökere fogódzik
a földbe, törzse kerítésre roskadt,
csüggedten lógnak sovány gallyai;
s az ágak hegyére mégis kiültek
a rügyek kis zöld mécsvilágai
és halványan pislákolják: tavasz van,
zsendül az élet minden elevenben;
lesz-e levél a rügyből, s a virágból
lesz-e gyümölcs, nem az ő dolguk az már,
s az se, hogy ez a vén roncs nem fa többé,
példa csupán. Lélegzetfogytig buzdító.

Rózsa Endre:

Mélyvasúti szemle

„Soha nem lesz már vége?” — sír föl egy
ki-be csapódó állomási ajtó.
(Csak én hallom, mert néma még e jajszó.)
Kiszakadt, zúgó sóhaj a tömeg.

Mint temetőben, ragyog egy öreg
sírköszöbra a lassúdan hanyatló
lépcsősoron. Odébb egy sárga mankó
világít. Lejjebb mindent moha lep.

Zöld fény forraszt helyére egy anyókát
Mellette batyuk: súlyos tönkű gombák.
A Föld mélye leszívja mind magába.

Fölfelé: a pozsgás hús harsogása,
testek tárlata; feszes fenékű nő
szökken elibém — nagyvárosi ünő.

Az 1930. május 18-i és azt követően a közel fél országra kiterjedt szegedi központi illegális kommunista szervezkedés résztvevőinek letartóztatása és 1931. évi elítélése után sem szűnt meg Szegeden a küzdelem a fasiszta diktatúra ellen. 1932. április 4-ével újabb letartóztatási terrorhullám vonult végig Szegeden. Az 1930–31. évinél is szélesebb körű, a fasiszta rend elleni szervezkedés nyomaira bukkant a fasiszta rendőrség. Huszonnyolc szegedi kommunistát és más baloldali érzelmű s gondolkodású személyt tartóztattak le. A fasiszta államrendőrség jelentései szerint, valamint az ügyészégi vádiratokban a „Sebes László és társai elleni büntetőeljárás az állam és a társadalom rendjének erőszakos felforgatására és megdöntésére irányuló büntetés miatt” címen ismert szervezkedés résztvevői valójában a fokozódó fasiszta terror, a dolgozó nép szenvedéseit és elviselhetetlen nyomorát okozó politika és társadalmi rendszer ellen fogtak össze, s folytatták az illegális kommunista párt újjászervezését.

A szegedi törvényszék első fokon 1932. szeptember 7-én mondott ítéletet a vádlottak felett. Ezután, részben a vádlottak, részben a kir. főügyész fellebbezése folytán a szegedi kúria másodfokon 1933 novemberében hirdetett ítéletet, s mint azt várni lehetett, valamennyi vádlott első fokú ítéletét súlyosbította.

A nagyarányú lebukásnak kétös oka volt. Egyik: a budapesti központ részéről, a szegedi kommunistákkal kapcsolatban álló, tagjának konspirációs hibája, a másik: az Országos Ifjúsági Bizottság (OIB) szegedi csoportjába — amely a szegedi szociáldemokrata párt szervezetét kebelében működtető —, beépült Schreiner nevű rendőrségi vezető nyomra a kommunisták üldözött, mindenről tájékozottva a nyomozókat.

A fasiszta népelnyomás ellen bátran szembeszálló kör, mint a letartóztatottak foglalkozás szerinti összetétele mutatja, szélesedett és növekedett. Az elítéltek között voltak építőmunkások, bór- ipari munkások, orvos, egyetemi hallgató, tisztviselő, cseléd, fogtechnikus, kereskedő és napszámos.

Az 1932–1933-as években Sebes László és társai politikai perének vádlottjai s elítélte: Gombkötő Péter, Gladics József, Bozóki Lajos, Gera Sándor, Korom Mihály, Komócsin Antal, dr. Szepesi Imre, Sz. Nagy József, Nagy János, Szilbermann Ferenc, Szilbermann Gyula, Széll József, Lieb Richard, Karácsonyi Etelka, Masánszki József, Rósenberg Béla, Bitó Mihály, Börsök Ignác, Gombkötő Dezső, Kristóf László, Bata Szilveszter, Geleta Pál, Strausz Sándor, Pontyik Pál, Török Dezső, Szamek György, Zeisler György és Sebes László. Megjegyezzük, hogy Gera Sándor újabb elítélésére nem kerülhetett sor, mert 1933. február 4-én sikerült átjutnia Csehszlovákia területére. A távozást dr. Buócz szegedi rendőrkerületi főkapitány helyettese „szívesen” ajánlotta neki. Azt is érdemes megjegyezni, hogy a letartóztatottak között négy fiatalkorú, 15–16 éves is volt. Mindannyian szegediek.

Szilbermann Gyula emléke

Sebes László és társainak letartóztatásán és perén kívül, eljárás folyt 4 más, a fenti csoport- hoz közvetlenül nem kapcsolódó kommunista ellen. Név szerint: Geszty Mihályt, Tápai Józsefet, Krámer Gyulát és Tóth Jánost tartóztatták le 1933 márciusában és ellenük 1933 június 6-án hozott ítéletet a szegedi ítélőtábla. A csoport vezetője azonban korábban közvetlen összeköttetésben állt Gera Sándorral, a sejt irányítójával.

Szilbermann Gyula, a huszonnyolc osztályharcos baloldali érzelmű letartóztatott, egyike volt. 1907. augusztus 8-án született Szegeden. Édesapja, Szilbermann Pál esernyőkészítő mester volt Szegeden, a Püspök utcában. Szilbermann Gyula és három testvére, nem egy igazán forradalmár szellemű családból származott. A magyarországi fasiszmus terrorja, a dolgozó tömegek nagy nyomora s elnyomása, a társadalmi atmoszféra adott indítást nekik a marxizmushoz és a munkásmozgalomhoz.

Szilbermann Gyula foglalkozása letartóztatásakor bórús kereskedő- segéd volt, bátyja, Szilbermann Ferenc pedig kereskedősegéd. Szilbermann Gyula egyike volt a haladó szellemű és forradalmárrá vált szegedi fiataloknak. Mint Pusztai József elvtárs egyik albumában olvasható, Szilbermann Gyula aktív egyénisége volt a húszas években a szegedi bór- ipari szocialista ifjúmunkások csoportjának, amelynek vezetője s irányítója Pusztai József volt. Gera Sándor, Ferenczi József, Halasi István, Kezekovich János, Kraj- kó András, Dobó Miklós, Pusztai József, Ottó Béla, Szegvári Sándor és mások körében nevelkedett és ért öntudatos, osztályharcos forradalmárrá. A húszas évek második felében, Ferenc testvé- rével együtt a szegedi szociáldemokrata párt szervezetben és a Munkásotthonban folytatott vitákban az osztályharcos munkások oldalára állt a megalkuvó Lajér Dezső pártvezetésével szemben. Ladvánszky József, Gladics József és Gombkötő Péter kommunisták útmutatásai szerint mind többet vállalt a szegedi munkások antifasiszta harcaiból. Nagy érdeklődéssel és tudás- szomjjal sajtótította el a marxiz- mus—leninizmus tanításait a dr. Szepesi Imre vezette szemináriu- mokon és magántanulással. 1931- ben Szepesi Imre támogatásával részt vett a bécsi munkás Olim- piáson. Mélyes hatással volt reá, hogy több mint ezren egy- szerre énekeltek a munkások harci indulóját, az Internacioná- lét. Erzsébet testvérre is vele volt, s ő most is fellekesedve emlé- kezik azokra az eseményekre.

Öntudatos elszántsággal kap- csolódott be egészen a letartóz- tatásáig az illegálisban levő Kommunista Párt erőinek gyara- pitásába, szervezésébe. Ladvánsz- ky József, Gera Sándor, Gombkötő

Péter, Gladics József és Sebes László kezdeményezésére bekap- csolódott a szociáldemokrata párt kebelében működő, de kommu- nista gondolkodású és szellemű Országos Ifjúsági Bizottság (OIB) szegedi csoportjának szervező munkájába, s tagja lett az e cél- ból megalakult szervező bizot- tásnak, Ferenc testvérével együtt. Eredményes szervező tevékenysé- gük bizonyossága, hogy igen rövid idő alatt 35 tagja lett a Szegedi Ifjúsági Bizottságnak. Mint a poli- tikai per során, s a vádemelésből is kiténik, az OIB szegedi csoportja azt a célt tűzte maga elé, hogy „miután a helyi szociáldemokrata pártvezetés nem helyez- kellő súlyt az ifjúság nevelésére, az ifjúságot tömörítsék és azok- ból százszázalékos marxistákat neveljenek”.

Az ifjúság marxista szellemű nevelése érdekében Szilbermann Gyula vállalta a marxista szelle- mű folyóiratok terjesztését. Így az „Új Március”, a „Világosság” s az „Ifjú Proletár” című lapokat átvette tanulmányozásra és to- vábbi terjesztésre.

A munkásság marxista—leni- nista szellemű nevelése érdeké- ben tagja lett a Sebes László kez- deményezésére szerkesztett és a Hétvezér utcai Munkásotthonban őrzött Házi Újság szerkesztő bi- zottságának Sebes Lászlóval, dr. Szepesi Imrével, Hont Ferenc- cel s bátyjával. A Házi Újság meg- őrzését és annak megbízható szer- vezetett munkásoknak történő ki- adását olvasásra a baloldali ér- zelmű szociáldemokrata Bozóki Lajosra bízták. Bozóki elvtárs ma is él.

Szilbermann Gyulát, a szegedi ítélőtábla és a királyi kúria 1933 novemberében bűnösnek mondta ki „a fennálló állam és társadal- mi rend erőszakos megdöntésére irányuló büntetés és az osztály el- leni igazgatás vétségének elköveté- sében.” Szilbermann Gyula poli-ikai bűneinek részletezése kapcsán azt bizonygatta, hogy önmagában a Házi Újságban írott „Egy nap a kendergyárban” és a „Kapita- lista hazafiság” című cikkei tar- talmazták az osztály elleni igaz- gatást és a társadalmi rend erő- szakos felforgatására irányuló szándékot. A „Kapitalista hazafi- ság” című, a Házi Újságban meg- jelent cikkéből a vádirat indoklá- sa a következőket idézi a vád alá- támasztására: „Mindenki tudja, hogy a kapitalisták nem sajnálják a munkások életét és kihasznál- ják őket a saját céljaikra a vég- telenségig. Kik mozgatják az üzemetek s minden lényeges dolgot a társadalomban? A mun- kások ezek: proletárok, akik a termelést végzik, míg a hasznót a kizsákmányolók vágják zsebre. A kapitalisták a profitért minden aljasságra képesek és nyugodtan nézik milliók pusztulását az éh- ségtől, vagy egy imperialista há- borúban.” Az „Egy nap a ken- dergyárban” című írásában pedig a kizsákmányolástól eltorzult és elkeseredett arcú munkásság

helyzetéről szólva azt kérdezi: „Mikor fogunk már egyszer össze, hogy sok évszázados elnyomásunkat, kirablásunkat meg- bosszuljuk?”

A fasiszta államrend elleni iz- gatásnak minősítette a vád kép- viselője azt is, hogy Szilbermann Gyula Gombkötő Péterrel, Szil- bermann Ferencel, Masánszki Józseffel, Lieb Richárdal, Kará- csonyi Etelkával, Nagy Jánossal és másokkal a „föl, föl, ti rabjai a földnek” kezdetű kommunista Internacionálét énekeltek, Lajér Dezső tiltakozása ellenére.

A bíróság azt is Szilbermann Gyula vétségének minősítette, hogy Sebes Lászlóval, dr. Szepesi Imrével, Szilbermann Ferenc- cel szerepet vállalt egy, a bel- és külföldi államférfiakat kigúnyoló „Politikai panoptikum” című elő- adásban, amelyre csak azért nem került sor, mert időközben a rendőrség megkezdte a letartóz- tatásokat.

Szilbermann Gyulát a kúria öt (5) hónapi fogházbüntetésre, mint főbüntetésre és 1 évi hivatalvesztés- re és politikai jogainak ugyan- ilyen tartalmú felfüggesztésére ítélte. Korom Mihályt, Gera Sán- dort, Gombkötő Pétert és Gladics Józsefet három-, illetve kétévi fogházbüntetésre ítélte mint fő- büntetésre. Sebes László, Nagy János 8–8 hónapi börtönbünté- tészt kapott. Dr. Szepesi Imre or- vost 4 hónapi fogházra ítélték, de a vallatás során olyan vadállati kegyetlen kínzásnak vetették alá, hogy szabadulása után két hó- napra behalt súlyos sérüléseibe. A per során kiderült, hogy szin- te kivétel nélkül valamennyi vád- lottat súlyosan megkínnoztak a vallatás során.

Fogházbüntetésének kitöltése után Szilbermann Gyula gyakori látogatója volt a Hétvezér utcai Munkásotthonnak. Így emlékezik Bozóki Lajos elvtárs egykori har- costársára és a küzdelmes évekre: Nem törte meg hitét s meg- győződését a börtön és a kínzás sem. Az Eszperantó szakkör egyik legtehetségesebb tagja volt. Aktív tagja volt a Természetbarátok Egyesületének és a Munkás Szín- játszó csoportnak, amelyben gyakran vállalt szerepet is. A három testvér, Gyula, Ferenc és Erzsébet gyakran együtt szere- pelt a színjátszó műsorokban. A fasiszta diktatúra fokozódása, s a rendőri felügyelet, a gyakori őri- zetbevétel egyre nehezebbé tette nyilvános szereplését és mozgalmi tevékenységét.

Szilbermann Gyula 1935-ben házasságot kötött Schlát Annával, s e házasságból két gyermeke született: 1936-ban Éva leánya, 1939-ben Gyula fia. Mindketten itt élnek, Szegeden. A négy gyer- mek s testvér közül azonban egyedül Erzsébet, Nagy Ernőné él. Szilbermann Gyulát 1942-ben büntetőszázaddal a keleti frontra vitték, s onnét nem érkezett meg és többé hír sem jött tőle. Báty- ját, Ferencet 1944-ben vitték el büntetőszázaddal a keleti frontra, s onnét ő sem jött vissza, és levél sem érkezett tőle. Hasonló sorsra jutott a fiatalabb fiú tes- tvér, Imre is.

Szilbermann Gyula augusztus 7-án lenne 70 éves. Fiatalon, for- radalmi harcosként vesztette éle- tét.

DR. SÁRKÖZI ISTVÁN